

КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Олександр Валерійович БАТУЄВ,

*аспірант кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Дослідження міжнародного досвіду судового контролю за дотриманням права власності на досудовому провадженні у кримінальному процесі пропонуємо здійснити за наступними напрямками: 1) дослідження міжнародних нормативно-правових актів, що ратифіковані Верховною Радою України, та відповідно до ч.1 ст. 9 Конституції України[1] й ст. 19 Закону України від 29.06.2004р. «Про міжнародні договори України» [2], вже є частиною національного законодавства України та повинні застосовуватися у порядку, передбаченому для норм національного законодавства; 2) дослідження нормативно-правових актів Ради Європи, які для нас наразі не є обов'язковим, оскільки Україна ще не є членом ЄС, але їх аналіз має на меті визначення орієнтирів реформування національного законодавства в частині реалізації недоторканності права власності під час застосування арешту майна в кримінальному процесі.

Серед базових міжнародних нормативно-правових актів, за допомогою яких регулюється правомірність обмеження права власності, зокрема і під час арешту майна в кримінальному провадженні слід виокремити: Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом; Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, Конвенцію Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму; Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Розглянемо їх детальніше.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції застосовується до запобігання, розслідування та кримінального переслідування за корупцію та до призупинення операцій (заморожування), арешту, конфіскації та повернення доходів від злочинів, визнаних такими згідно із Конвенцією (ст.3). Вищезазначений міжнародний акт визначає заходи щодо недопущення відмивання коштів, зокрема те, що кожна Держава-учасниця повинна забезпечити здатність адміністративних, регулятивних, правоохоронних та інших органів, які ведуть боротьбу з відмиванням коштів (у тому числі і судових органів, коли це відповідає внутрішньому праву) здійснювати співробітництво й обмін інформацією на національному та міжнародних рівнях, що встановлюються її внутрішнім правом, і з цією метою розглянути питання про створення підрозділу з фінансової розвідки, який буде діяти як національний центр для збирання, аналізу та поширен-

ня інформації, що стосується можливих випадків відмивання коштів (п. б ч. 1 ст. 14). В контексті нашого дослідження, цікавим є також визначення в Конвенції що слід розуміти під «майном». Відповідно до ст. 2, це - будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них та регламентацію порядку застосування арешту. Порядок здійснення арешту з метою конфіскації регламентується в ст. 31, згідно з якою, «кожна Держава-учасниця вживає, максимальною мірою, можливою в рамках її внутрішньої правової системи, таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливої конфіскації: а) доходів від злочинів, що визначені Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів; б) майна, обладнання та інших засобів, які використовувались або призначалися для використання під час вчинення злочинів, що визначені Конвенцією (ч.1) . Кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості виявлення, відстеження, заморожування або арешту будь-чого з вищепереліченого з метою подальшої конфіскації (ч.2). Кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до її внутрішнього права, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для управління компетентними органами замороженим, арештованим або конфіскованим майном, яке вище було перераховане (ч.3) . Кожна Держава-учасниця уповноважує свої суди або інші компетентні органи приймати постанови про надання або арешт банківських, фінансових або комерційних документів (ч.7) [3].

Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, є цікавою для нашого дослідження з точки зору міжнародного співробітництва, зокрема під час здійснення прелімінарних заходів. Відповідно до ст. 11 Конвенції, на прохання іншої Сторони, яка порушила кримінальне переслідування або судовий розгляд справи з метою конфіскації, Сторона вживає необхідних прелімінарних заходів, таких як заморожування чи накладення арешту, з метою запобігання будь-якому використанню, передачі або розпорядженню власністю, яка пізніше може бути предметом клопотання про конфіскацію або яка може бути такою, що відповідатиме вимогам клопотання. Сторона, яка отримала клопотання про конфіскацію вживає, при наявності відповідного прохання, прелімінарних заходів, стосовно будь-якої власності, яка є предметом клопотання або яка може бути такою, що відповідає вимогам клопотання. Порядок здійснення таких заходів регламентовано в ст. 12 Конвенції, згідно з якою вони здійснюються в межах і відповідно до внутрішнього законодавства запитуваної Сторони згідно з визначеними у проханні процедурами, якщо вони не суперечать її внутрішньому законодавству. Для удосконалення національного законодавства, на нашу думку вартує уваги і визначення поняття «власність», яке включає власність будь-якого виду, матеріальну власність чи власність, виражену в правах, рухоме чи нерухоме майно і правові документи або документи, які підтверджують право на таку власність чи частку в ній (ст.1 Конвенції) [4].

Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму передбачає, що кожна Сторона забезпечує свою спроможність здійснювати пошук, відстежувати, визначати, заблоковувати, заарештовувати й конфісковувати майно, законного або незаконного походження, використане або призначене для використання будь-яким чином цілком або частково, для фінансування тероризму, або доходи, одержані в результаті цього злочину, та забезпечити із цією метою співробітництво в якому більшому обсязі (ст. 3). Окрім того, зазначена Конвенція містить не лише визначення «майна» що включає майно будь-якого виду, незалежно від того, матеріальне воно чи виражене в правах, рухоме чи нерухоме, та правові документи або документи, які підтверджують право на таке майно або частку в ньому а і визначення "арешт" («заблокування»), що означає тимчасову заборону передачі, знищення, перетворення, відчуження або руху майна або тимчасове взяття під охорону або контроль майна на підставі рішення суду або іншого компетентного органу (ст.1). Вищезазначена Конвенція передбачає вживання на національному рівні кожною зі Сторін таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла конфісковувати знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відміте майно. Так, відповідно до ст. 5 Сторонам необхідно забезпечити застосування заходів з блокування, арешту й конфіскації також до: майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи; майна, одержаного із законних джерел, якщо до нього було цілком або частково прилучено доходи, – не більш ніж в обсязі оцінної вартості таких доходів; прибутку або інших вигод, одержаних від доходів, від майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, одержані злочинним шляхом, або від майна, до якого прилучено доходи, одержані злочинним шляхом, – аж до оцінної вартості таких доходів, у такий самий спосіб і настільки, який і наскільки застосовується до доходів. Арешт згідно ст. 21 Конвенції віднесено до тимчасових заходів, який застосовується з метою запобігання будь-якому використанню, передачі або відчуженню майна, яке пізніше може бути предметом запиту про конфіскацію або яке могло б відповідати вимогам запиту. Окрім того, Конвенція передбачає, що сторона, яка отримала запит про конфіскацію уживає, за наявності відповідного прохання щодо арешту стосовно будь-якого майна, яке є предметом запиту або яке могло б відповідати вимогам запиту[5];

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173), стосується нашого дослідження, оскільки передбачає в ст. 19, що кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливості конфіскації чи в інший спосіб вилучення засобів вчинення кримінальних злочинів і доходів, отриманих від кримінальних злочинів, визначених Конвенцією, чи власності, вартість якої відповідає таким доходам а в ст. 23 Конвенції конкретизує, що кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, - включаючи заходи, що дозволяють застосування спеціальних слідчих методів із дотриманням національного законодавства, - які можуть бути необхідними для забезпечення їй можливості сприяти збиранню доказів у зв'язку із кримінальними зло-

чинами, визначеними у Конвенції, та ідентифікувати, вистежувати, заморозувати і заарештовувати засоби та доходи, отримані від корупції, чи власність, вартість якої відповідає таким доходам, до яких можуть застосовуватися заходи, що передбачені в ст.19 Конвенції. Окрім того, відповідно до цієї статті, кожна сторона уповноважена вживати таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення своїх судів або інших компетентних органів правом виносити постанови про подання банківської, фінансової або комерційної інформації чи про вилучення такої інформації для здійснення вищезазначених заходів[6].

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
4. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: Міжнародний документ від 08.11.1990 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#Text
5. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Міжнародний документ від 16.05.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
6. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
7. Настанови з накладення арешту на майно в кримінальному провадженні та передання його в управління уповноваженим органам: науково-методичні рекомендації / Цуцкірідзе М.С., Жоравович Д.О., Пчеліна О.В., Пронін Ф.Є., Романюк В.В. та ін. Х.: Харківський нац. ун-т внутр. справ; 2022. 152 с